

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

ქართული ენციკლოპედიის ი. აბაშიძის სახელობის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია

იმერული ყველი

იმერული ყველი

იმერული ყველი, ქართული ყველის ერთ-ერთი სახეობა. მზადდება ძროხის რძისგან. მასთან დაკავშირებული ტრადიციული ტექნოლო. პროცესები ხანგრძლივ ემპირიულ დაკვირვება-გამოცდილებებზეა დამყარებული.

ი. ყ. მოუხარშავ ყველთა ჯგუფს განეკუთვნება და რადგან იგი ხელით ამოჰყავთ, აჭარაში ხ ე ლ უ რ, ხ ე ლ ე უ რ ყველს უწოდებენ, მეგრელები და სვანები კი – „კაზლა“ ყველს.

ცნობილია, რომ ყველის წარმოებაში მთავარ პროცედურას რძის კვეთა-შედედება წარმოადგენს, რისთვისაც იხმარება ს ა კ ი დ ე ლ ი (მაჭიკი, დვრიტა, სადელი, დედო). კარგად იკვეთება ახალგამონწველილი თბილი რძე, რ-საც ეს სითბო უნდა შეუნარჩუნდეს საკიდლის მოქმედების მთელ პერიოდში. გამოცდილი მეყველე ადვილად საზღვრავს კვეთის ხანგრძლივობას; თუ კვეთა არ დასრულდა, ყველის მასა არ შედედდება. რძის მასის სათანადოდ შედედების შემდეგ, მეყველე იწყებს მის შეგუნდავებას, ამოყვანას. ბედმეტი შრატისგან გასათავისუფლებლად მას ნელ-ნელა წურავს, თუმცა ისე, რომ შერჩეს საკმაო სისველე, რაც ყველის დამწნიფების ერთ-ერთი მთავარი პირობაა. განურულ, მომრგვალებული ფორმის ყველს ხის ან თიხის ჯამზე დებენ, სადაც ის აფუვდება. დილით ამოყვანილ ყველს საღამომდე ჯამში ტოვებენ, შემდეგ კი ქვამარილს აყრიან. კენჭი ან ხვრიში მარილით ყველის შენელება ქართველი მეურნის - წარმატებულ მიგნებად უნდა ჩაითვალოს, რადგან ასეთი ფრაქციის მარილი ყველში ნელ-ნელა, ზომიერად შედის, რაც ყველის დამწნიფებასა და თ ვ ლ ე ბ ი ს (ფორების) განვითარებას უწყობს ხელს. შემაგრებული და დამარილებული ყველი ჯამიდან გადააქვთ

დიდ სათავსოში – ხ ა ლ ა მ შ ი (დერგში, ქოცოში) და ინახავენ საგანგებოდ გაკეთებულ წათხში, რ-შიც არომატიანი ყველის მისაღებად ზოგჯერ ტარხუნის ან პიტნის კონებს დებენ. ყველიან დერგს ინახავენ სამეურნ. სათავსოში ბნელ ადგილას (საერთოდ, სიბნელე და თავდახურულობა ყველის საიმედო შენახვის ერთ-ერთი წინაპირობაა), სადაც ერთ წლამდე გემოშეუცვლელად ინახება. საბამთროდ შესანახ ყველს აგვისტო-სექტემბერში აგროვებენ და ყველიერის დროს. ამ ყველს ახმობენ უმზეო ადგილას, შემდეგ კი მისგან აკეთებენ ბრინჯიან ხარშოს. 1 კგ ყველის მისაღებად საჭიროა 6-7 ლ რძე, თუ მისი ცხიმოვანობა შეადგენს არანაკლებ 6,3%.

იმერეთის გარდა, ამ ტიპის ყველს საქართვე. სხვა რეგიონებშიც ამზადებენ. აღმ. საქართველოში, ძროხის რძის გარდა, ყველის დასამზადებლად იყენებენ კამეჩის, თხის, ცხვრის რძესაც და მათ ნარევსაც. ასეთ ყველს აქვს დამახასიათებელი გემონაკრობა და სუნი.

საწარმოო პირობებში ი. ყ. მზადდება ტექნოლ. მოთხოვნებისა და ინსტრუქციების მიხედვით, კვების მრეწველობაში მოქმედი სანიტარიული ნორმების გათვალისწინებით. ახ. გაფილტრულ საღ რძეს უტარებენ პასტერიზაციას 72-74 °C ტემპ-რაზზე, შემდეგ რძეს აგრილებენ შედედების ტემპ-რამდე (32-34 °C), უმატებენ რძემჟავა ბაქტერიების სუფთა კულტურებზე დამზადებულ დ ე დ ო ს და განუწყვეტელი მორევით შეაქვთ კალციუმის ქლორიდის 40%-იანი ხსნარი. რძის შედედება ხდება შესაბამისი ფერმენტით, მაჭიკის ან პეფსინის ფხვნილის გამოყენებით და გრძელდება 30- 35 წთ. შედედებულ მასას (დ ე ლ ა მ ო ს) ჭრიან სპეც. დანებით და გადააქვთ ყალიბებში, სადაც 4 სთ განმავლობაში რამდენჯერმე გადაბრუნებით მიმდინარეობს მისი თვითდანეხვა. თვითდანეხვისა და დამკვრივების შემდეგ ყალიბიდან ამოღებულ ყველს ათავსებენ 16-18% კონცენტრაციის 8-12 °C ტემპ-რის წათხში. ი. ყ-ის რეალიზაცია დასაშვებია წათხში არანაკლებ ერთი დღით დაყოვნების შემდეგ.

მზა ი. ყ. უნდა აკმაყოფილებდეს შემდეგ მოთხოვნებს: სინოტივე – არაუმეტეს 52%, მარილი – 1-იდან 4%-მდე, ცხიმოვანობა მშრალ ნივთიერებაში – არანაკლებ 45%.

ი. ყ-ს ფართოდ იყენებენ ხაჭაპურის დასამზადებლად, მისგან მზადდება აგრეთვე პიტნითა და ტარხუნით გადაზღვნილი ყველი (სამეგრელოში მას „გებჟალიას“ უწოდებენ) და სხვ.

ძროხის რძისგან დამზადებული ი. ყ. დიეტურია, მას ურჩევნ დიაბეტით ან კუჭის წყლულით დაავადებულებს.

ლიტ.: თ ო ფ უ რ ი ა ნ., იმერული ყველის დამზადების ხალხური ტექნოლოგია, «მასალები საქართველოს ეთნოგრაფიისათვის», ტ. 19, თბ., 1978; პ ე ტ რ ი ა შ ვ ი ლ ი ვ., რძე და

მისი სხვადასხვაგვარი გამოყენება, ტფ., 1898; К а л а н т а р А., Молочное дело на Кавказе, Тфл., 1901; Сборник технологических инструкций по производству рассольных сыров, М., 1984.

ე. ნადირაძე

ე. კობერიძე-ბერაძისა
